
brasnyó istván elbeszélései

CSUSZ

Fekete szél fúj, tudom, fentről, az egekből, akár egy tölcserből, előbb felfelé indul, meg sem kuszálja a füveket, akkor jön lefelé, látni a víz partján, már kora tavasszal, amikor még van víz, s befedi a lapályt, vagy ősszel, amikor már nincs, s a föld repedéseiből áramlik felfelé a levegő, tüzesen, aztán megint a víz, ami időközben visszaesik, évről évre, és lekoptatja a partot, alámossa, no de alaposan, visszafelé, útban a lapályig, ott meg csak meredeznek az üres csigaházak, fehéren, egyre-másra, vagy szürkével árnyékoltan, és akkor áprilisban, jobb híján, kicsapják a népek a marhát, vagy májusban, a vízpartra. Fekete szél fúj, és Csusz ott hajladozik a korai szélben, a falvak közt, de azok már nem látszanak idáig, húsvétra meg jég áll megint a vízen, úgy hogy fejszével kell ismét hasítani, és a népek jönnek kifelé a szekereken, hogy bevigyék a jeget, ott benn aztán, a faluban persze, megkeverik árpasszalmával, és elvermelik, vékonyan, hogy később nyárfalevelet húzhasanak rá, és akkor újra a víz, és abban az évben már nem lehet halászni, szigonyozni mégúgy sem, csak pióca terem, és aztán meglepik az embert, ha éjjel netán letéved a partra.

Mit tudni, milyen a part, iszapos vagy vörös, vagy aztán ott, ahol megemelkedik, ameddig csak emelkedhet, omlani kezd, bele még egyszer a vízbe, csak most valamennyivel magasabbról, később homokos lesz, és lassan süllyed, akkor megint jönnek a szekerekkel, és viszik a homokot, a faluba persze, és ott elszórzák, csak rontják a földeket, de már másnap meggondolják, akkor meg nem tudják, hova legyenek a homokkal, hát megindulnak vele visszafelé, Csusz meg nézi, ott csinálják a szeme előtt, csak hajladozik a szélben, azok meg közben vissza-indulnak a faluba. És ez mindig így megy, nem lehet velük bírni, de a hatalom nem dugja oda az orrát, mert a hatalom csak másféle haszon-talanságokra kapható, hadd csinálják, mondja, és nevet rajtuk, de csak

ül bent a faluban, járhatnak a nyakára, így hát marad minden a régi-ben, ahogy volt, Csusz a megmondhatója.

És ha elrontják a legelőt, mert már olyan mélyen járnak benne, mint a kútban, akkor a legelő költözhet egy házzal tovább, mert megint csak jönnek, és elkezdenek ásni, egy álló hétig is ásnak, és ha nappal elkergetik őket, éjjel jobbra visszaszökődösek, és ásnek, csak ásnek, mondani sem kell, egyre csak lefelé, ahonnan a szél fúj, mondják.

Mert a szél fészket keresik, mondja Csusz, az meg csak sodorja vissza a gödörbe a homókat, hogy egészen feketék lesznek, ahogy végigfolyik rajtuk az izzadság.

És akkor Csusz még a köd előtt elindul másik legelőt keresni, vagyis már a köd után, amelyiket maga mögött hagy, mert mintha az is tölcsérből folyna, egyszerre csak belevágódik a szélbe, és hajnalra már ott leng a fák ágain, meg mindenféle tövisen, amit csak a föld megterem.

Akkor átvág a lapályon, ilyenkor még a vízen jár, de már alig ér bokáig, ha jól megnézzük, vagy még addig se, mert mind leeresztik a népek a gödörbe, vagy csak lefolyik utánuk, és cuppognak majd a sárban a gödrök fenekén.

Csusz meg, más- vagy harmadnap, elhagyja majd a lapályt, vagyis kifordul alóla a ködben, akkor megint a földön jár, vagy csak a föld siklik egyre hátrább alatta, s ha megáll, akkor csúszni kezd hátrafelé, ahogy a föld mozog a ködben, még két vagy három nap, és akkor a föld, ahogy elszáll a köd, ismét megáll, egészen őszig, míg nem jön a másik, s akkor Csusz mehet visszafelé, a falvaknak, ugyanúgy, mint ahogy jött, megint csak ködben, át a lapályon, amely már egészen száraz, ha akkorra el nem hordják vagy fenéki ki nem ássák a falusiak.

De ha egyszer nem lehet velük bírni; még mindig füttyögnek utána, napok múltán is hallani fogja a füttyüket, késő éjszaka álmában arra riad, hogy füttyök tépik a levegőt, mert a lapály széléig követni fogják, nádszálakba kapaszkodva csörtetnek majd a vízen, mert nem tudnak visszatalálni.

De hát addig mit csinálnak a többiek, kérdi Csusz, vagy már nem is kérdi, mert úton van, már a vízen jár, és nádcsomókat kötöz össze, ügyesen, a maga szálával, hogy tudja majd az utat visszafelé, ha kell, amelyiken jött, ha netán szüksége lenne rá időnap előtt.

A többiek majd aratnak, vagy csak úgy tesznek, mintha aratnának, csak ülnek a boglyák tetején, a madarak meg majd csépelik a termést, a brigadéros meg káromkodik, ezzel próbálja munkára szorítani a népeket, de ha így sem mennek, másokat hozat, a lapon túlról, hát akkor majd mennek, hogy agyonhúzzák a lovakat, vagy akkor sem mennek, hanem visszakáromkodnak és fenyegetőznek, és éjjel a marhákkal leta-
statják a termést.

Így múlik el a nyár.

Ki sem mozdulnak a pajtából; nyalják az ujjukat, nyalják a papírt, ahogy cigarettát sodornak, s ha már végére járnak a dohánynak, nyalják a kártyalapokat. Éjszaka felhők habzanak majd felettük, de hajnalra ennek is vége.

A falusiak meg közben ásnek, és mindaddig ásnek, míg meg nem kapják, amit keresnek.

Phil kisasszony, vagy Phila, nem tudni pontosan, állítja az állatorvos, miután egész éjszaka ott ólálkodik vagy lesekszik a kastély kerítése előtt, és minél tovább, annál határozottabban hajtogatja, hogy Phil, vagy Phila, naphosszat mást sem csinál a doktor úr, mint hogy az ólakban vagy az istállók körül bebújik a szalmarakásokba, és keres valamit, pedig a viselkedésével, ha nem tudná, elvonja a népek figyelmét a munkától, azok meg az almozásnál alig merik a szalmarakásba dőlni a villát, mert nem szeretnék, akaratlanul is, megbántani a doktor urat.

Meg abban sem lehetnek biztosak, hogy nem lapul-e a doktor úr, személyesen, éppen abban a boglyában, amelyikbe most hatol harsogva a villa, és nem a doktor urat szúrják-e almozás közben a villára, véletlenségből.

De még különb bajokat is okozhatna a doktor úr, meggondolatlanságból, vagy az ital hatása alatt; mert literes üvegből iszik már a doktor úr, és az utóbbi hetekben alig kínálta a kanászokat: egymaga is megbirkózik most már az üvegekkel, sopánkodnak is a népek az ital miatt, mert hogy, mondják, még megérik a temetését, ezt beszélnek az ólak körül.

Pedig a brigadéros meghagyta: hogy a Martin Ruth, vagy a Balazsa, vagy a hetesek közül akármelyik, amelyik sorra jön, verjen be kámpót a kastélyajtóba, de ujjnyi vastagnál ne hitványabbat, mert erős ember hírében áll a doktor úr, s ha már megőrült, tán ki is törhetné, amikor nem vigyázzák.

Aztán meg ketten fogják meg két oldalról a két karját, és lökjék be az ajtón, míg egy harmadik az ajtószárnyat tartja, s ha már egyszer odabent lesz, hát bízzák a sorsára, álmodozzon csak a kisasszonyokról kedvére. De az italtól ne feledkezzenek meg, mondja a brigadéros, az továbbra is jár a doktor úrnak, amennyi csak abba a szivárványszín fejébe belefér.

Később, éjszakánként, világítani kezdenek a rácsok mögött az ablakok, de mintha csak a pincéből jönne a fény, amolyan lenti világosság az, amit a holdvilág vet a vízfénekre, télelőn, amikor még nyoma sincs a hónap.

Finom ember a doktor úr, mondják a kanászok az ólak körül, finom ember, hát honnan fér bele az a sokfajta bolondság. De hát a nők, és hallani, ahogy az ólak mögött a sötétben, amerre a piszkos lé elfolyik, Martin Ruth hangosan nevet.

Mit keres ott az a másik istenadta, kérdezik az emberek az ólak felé fordulva, talán csak nem állt a fejébe, hogy annyit itatta a doktor úr, amikor még köztünk volt.

De Martin Ruth másfelé veszi az irányt, nem megy többet a doktor úrhoz, hiszen ő az, aki bezárta, ha már úgysem laknak a kastélyban, mondta, és rácsapta az ajtót, majd elfutottak onnan mind a hárman, míg a doktor úr csöndben maradt, mert ha dörömböl, tán még kiengedik, aztán csak a brigadérosnak gyűlne meg vele a baja, de hát ő találta ki az egészet.

Egyszer csak emberek jönnek, hintón, nem a falu felől érkeznek, és mindenkit a népek közül, ahol érik, a földeken vagy az istállókban, mellbe vernek, vagy kifordítják a szemüket, még a gyerekeket is elő-

szólítják, vagy a szekérről is leparancsolják az embert, fél napig sürgölődnek, mire az egyik közülük megszólal, de csak annyit mond, hogy: Filoména.

És erre leszáll valaki a hintóból, majd elindul a kastély felé, a népek meg kint ólálkodnak az istállóajtóban, még a szájuk is tátva marad, nohát, mondja Martin Ruth, ha a doktor úr csak ezt az egyet még látná.

Csakhogy a doktor úr se nem lát, se nem hall, maga alá vazel éjszaka, annyira leromlott az erkölcse, fekszik még nappal is, és egyre kiabál, éppen úgy, ahogy az előbb mondta az ember, ha hinni lehet a szavának: Filoména.

Nahát, a Phil kisasszony, mondja Martin Ruth, hát mégis eljött, nem vártunk rá akkor hiába.

De a doktor úr már nyakkendőt sem tud kötni, vagy ha köt is, hát azt úgy teszi, hogy kifelejtí alóla az inget, és csak leffeg a csupasz bőrén a lila kutyanyelv, azt szereti a legjobban. Nagyon odavan már a doktor úr, azt mondják a népek, és kéri, hogy ha lehetne, akkor hagyják békében, szól a brigadéros, a népek itt kinn majd vetnek össze valamennyit a temetésére, hogy azzal se terheljék már az államot, mert nincs ennek senkije, hanem elég régóta van itt már.

Hát akkor a vizontlátásra, mondja a másik, és még egy nagyot kiált az ég felé: Filoména.

És akkor az a nő, onnan a rácsos kerítéstől, megindul szépen visszafelé, szép nő, de ahogy besegítik a hintóba, egyszerre csak sírva fakad, nohát, mondja Martin Ruth, így tán még egy cseppet szebb is, mint amúgy. Csak a doktor úr nem olyan már, mint valamikor lehetett, mondja a brigadéros, de hát így járnak ezek mind, aztán meg főhet miattuk az ember feje, te jó isten, ha semmihez sem értenek a nőkön túl.

Aztán este lett, Martin Ruth meg hajnalig itta a doktor úr italát, s azzal ébredt, hogy el fogja lopni a doktor urat, és vagy a folyóba löki, vagy elviszi a város széléig, s ott elengedi, hogy zárják a bolondok házába, vagy tegyenek vele, amit akarnak, azok a városiak.

BATSA

Végre valami kilátás, annyi év után, mondja Batsa, és végigyalogol a svábok dűlőjén, csak úgy mezítlábasan, el a határdomb felé.

Egy csomó részeg meg, amennyit csak a nagyúttól kifelé össze lehet terelni, ott nyargal a sankában, már dél óta, vagy épp tegnap alkonyattól.

Végre valami kilátás, attól eltekintve, hogy a svábok átkiabálnak a földekről, vagy a folyón túlról, amerre csak elhalad, sietve lábál a kiáltások között, csak kapkodja a fejét, vagy néha éppenséggel maga is kiáltozik, átkiált a folyón, de a folyó közepén már esni kezd a hangja, épp csak hogy felosobban a túlsó part előtt: vasz iz?

Hanem a részek nem hagyják nyugton, mert utánakapnak, fogják a kabátja szegélyét, és húzzák erősen, mert le akarják rántani a maguk mocskába.

De most már vége: errefelé már egyre alacsonyabban járnak a mada-

rak, jóformán csak a füttyüket hallani, az száll fel csak kitartóan a napraforgóföldek irányából.

És még este sem lett, már bent jár a házak között, amilyen gyorsan csak lehet, ugranak kifelé a házak a part alól, meg a kenderáztató is csak elébe kanyarodik, szisszenve ütődik neki a víz a partoldalnak, majd lefelé tart, a füves árkon.

A részeket most megállapodnak, félúton, ahogy az várható is volt, hogy roskadna le alattuk a föld, mondja Batsa, és elindul a marhajáráson a legelő felé. A részeket meg ott röhögnek a legelő sarkán, úgy íátszik, jót tesz nekik a friss levegő, s eszükben sincs visszafordulni, még dobálnak is utána mindenfélét, ami hirtelen a kezük ügyébe akad, a legelő sarkán, egy kis darabon, ahol rendszeren a csorda helye van, deleléskor.

Hanem tegnap, hű az ötvenit, meséli Fekete, ahogy beáll a szekérrel az istállóudvarra. De a másik csak félrelép, elnéz az istálló sarkán, aztán visszajön, s odaköpi a kerékagyra. Majd, ne mondjam, hol kezd babrálni, s már locsolja is körben a talpfát. Már megint megvetemedett, mondja Fekete, de a kovács, az legkevesebb két napba telik.

Hát tegnap is hajtok keresztül a vizen, teherrel, de aztán mikor térdig ér, meggondolják a lovak, csak zsupsz, lehuppannak, seggre. Mi a fene, mondom, de kimászok, s megyek a három házhoz, be a kocsmába. Ott ül bent valaki egy sószákkal, huzakodnak vele, az meg nem ereszti a zsákot, gondolok egyet, mondom, ezt végignézem. Valami cigányféle, koldus, vagy csak olyan fekete, Batsa nevezetű, a folyón átról, akkora a hangoskodás, hogy csak ennyit hallok. De mondják amott a népek, hogy vége, nem tudja az italát kifizetni, pedig a zsákja tele papírral, de az most már nem jár, mi a fenének neki egy egész zsákkal belőle, kérdezem. Meg ha valaki másféle megszagolja, hát nem lesz neki jó vége. Csak ne hordozná magánál, sápitoznak az asszonyok a kocsmában.

Az meg ott öregszik meg, mindenki szeme láttára, csak annyi idő alatt, ameddig megfől egy tyúktojás.

Aztán elindul, megy kifelé, az a sok kórhely meg a nyomában, csak nem tágitanak, de nevetnek rajta, az meg megy egyenesen a kereszthez, ott, a három háznál, és elkezd kiabálni mindenfélét, fel, a magasba, a Megváltónak, de szemtől szembe vele, hogy borsózik a háta mindenkinnek, aki csak hallja. Egyszer aztán csak összecsuklik, mire mindenféleképpen kezdenek gondolni az emberek, hogy tán kutyává változott, mert kapami kezd hirtelen a kereszt tövében, hát, morognak erre a népek, mindenki, aki ott volt, hogy mégsem lehet így emberrel elbánni.

Most meg egyszerre mind a keresztnek ugranak, osavarják, cibálják, jó sok időbe telik, amíg kitörik. No, itt van, mondják. Az az ember meg, Batsa, tovább kapar, jókora gödröt, hogy már a keze is vérzik tőle. Aztán meg belevágja a zsákot, és ráhúzza a földet, megtapossa, s megint csak keresi a keresztet. De hát hol van az már, valaki biztosan ellopta csumatörőnek.

Ezután újra gyalázkodni kezd, a népek meg röhögnek, ahogy csak kifér a pofájukon. Nincs ennek semmi baja, mondja a kocsmáros, de már későn, mert meggyalázták a szent keresztet.

Erre az a sok részeseg nekiugrik a gödörnek, lehányják róla a göröngyöket, aztán meg a pénzt kezdik az égre dobálni, meg a gyerekeknek,

azok úgyszólván egykettő széthurcolásszák, de akkorra már messze járt az a Batsa. Vissza se nézett, pedig futottak utána mind a korhelyek.

Hát, mondja Werthjahn, mesélik a svábok, látták már hajnalban, meztelenül ment a dűlön, hanem sok emberrel verekedett, no de vágta őket, azok meg ott feküdtek az úton, csak nyúlkááltak utána, de nem bírták bántani.

Az lesz, szól Fekete, meg énekel valamit, arról lehet megismerni, kellett hogy hallják, mert hallatszik a folyón át is.

Mert odavalósi, mondja Werthjahn, és végig begombolkozik, azért muszáj, hogy hallják, nem hordhat kolompot a nyakában. Ha erre téved, csak akad itt valami az olyannak, vándorlónak.

Tehénzar a pofájába, mondja Fekete, és felemelkedik, hogy a lovak közé csapjon, egy sószákkal, kiáltja vissza, ahogy rázkódik a szekér, de hát a Batsa ott csoszog előtte a kút felé, Jézus Mária, ordít Fekete a szekér tetején, Jézus Mária, hát már itt vagy, te kanboszorkány!

A részegek meg a térdüket csapkodják neveltükben a legelő sarkán, de csak akkorának látszanak, mint az ember ujja az égájon, ha kidugja a füvek közül, még a madarak is nagyobbak náluknál, így messziről, ahogy füttyögve felriadnak a napraforgóföldről, és elhúznak felettük, mennek a szekér után.

DANYEL JÁNOS

Ahogy elmegyünk a fal mellett, csak két véres fej, hát igen, épp ide tűz a nap alkonyatkor, míg be nem gördül az árnyékba, aztán már semmi, egycsapásra szürke lesz minden, mintha befutná a por estére a fejünket is, de hát még nem végeztünk, Hanzikám, kiabálnak a német asszonyok, Hanzikám, még nem végeztünk. Hogy a fenébe ne, mondja Danyel János, tán még a gyertyát is tartani kéne, a német asszonyok meg ott könyökölnek az ablakban, de csak formára ablak mindegyik, az ablakokat, ha jön a vihar vagy a háború, hát csak megzörgeti, s már viszi is nagy ropogással, csilingeléssel, úgyhogy csak az asszonyok maradnak, ha egyszer vége van.

Juh, sikít Käthe, már hogyne sikítana, mondja Danyel János, ha egyszer olyan élesen füttyög a földeken a Fekete, vagy a Robotka, nem is szólva az öreg Bartelről, hogy az egy valóságos füttyimester, a ragyogóját.

No de persze aztán csak betolják az ormótlan fejüket az ablakrésen, azoknak meg a szívük már a torkukban ver, villogtatják kifelé a szemüket, és mindezt miért?

Nem szólva az öreg Barletről, akinek aztán édesmindegy, meg lánya is van otthon, már vagy hat.

De hát emezek fiatal emberek, csak ülnek a kocsiderékban, majd tovarobognak, pattogtatva az ostorukat, pedig micsoda bojtokat lehetne azokba fogni, hát így áll a dolog, lép ki az árnyékból Csusz fia, pedig az imént még nyoma sem volt az úton. Csak hogy túl röviden tartják, amondó vagyok, s ahogy kísétál a nap elé, látni, tavaly óta megnyúlt vagy fél sukkal.

Te csak legyél nyugodt, mondja Danyel János, a holdvilágnál aztán

majd nekieresztik ezek a hangjukat, sose aggódj, mind itt oldalazik a fal tövében.

No csak ha este van, szól vissza az istálló fekete torkából, az egerek meg túrják a szalmát a lovak alatt, csak harsognak, harsognak az alomban naphosszat. De aztán a lányok még fejni mennek, kipirultan fújja őket a szél a marhaakol felé.

A pókhálók egyre csak zizegnek odafönn a huzatban, éjszaka sem nyughatnak szemhunyasnyit sem, de ki az ördög figyelne ilyesmire a sötétben? Persze, ha már egyszer így van, mondja Danyel János, ahogy átmegy a gangon, kifelé beszél, amerre a bakter elhalad, vagy ott sutog a nyomában, az meg kapkodja a sarkát, ha egyszer hiába beszél nekik az ember. Hanzikám, kiáltanak a német asszonyok az akol felől, öröm hallani, hogy micsoda zsongás van ottan. De a vén Bartel estére mind széthordja a szénát, tán képes a kazlakig cipelni, hát szent igaz, itt egy szál sem maradt.

Hát aztán az ember hol húzza meg magát ebben az istentelen éjszakában, kérdem én, ha egyszer nincs tető a feje felett, ha a jóistenke anynyira fukarul bánik vele, mondja Danyel János, a szentségét az öreg Bartelnek is.

Szó, ami szó, hát köztünk maradjon.

Hanem ha jól rávigyázunk, mondja a brigadéros, egy ideig ott bandukol az ember a házak közt, amikor csak kinyúl érte egy kéz a sötétből, meg micsoda ajtónyikorgás megy itt éjfél előtt, aztán a nap még delelőre sem ér, már fordulnak le egymás után a kazalról, csak szégyenkezik helyettük az ember.

Ajaj, mondja az öreg Bartel. Cipekszenek egyre a sötétben, fejés után, majd szétlökik a tejeskocsit. A bűn meg, mint eső után a gomba, nem csoda, ha oda a termés, meg a jószág is megkehesedik a kezük alatt, no de szóljon csak az ember.

Aha, mondja a brigadéros, azért ha jól rávigyázunk, hát nem tehetjük a füstre.

Csakhogy aztán jönnek a viharok, oly erővel, hogy az emberek roska-doznak a szélben, egy kölyökvihar Pál-napkor úgy oldalba nyomja a tetőt, hogy a lovak eltépik a kötőféket, és éjszakára is kinn maradnak a földeken.

Az emberek meg kötéllel kötözik magukat odafönn a kazlakhoz, munka közben, úgy próbálják magasabbra húzni a hajazást, meg a fákat is kivágják, oszlopnak, és lovakkal próbálják egyenesbe húzatni a kazlakat, mielőtt még szakadni kezdene az eső, de csak forognak a felhők a folyó felett, vagy addig sem jönnek, csak úgy tűnik. Juh, sikít Käthe, ahogy egy pillanatra megáll a kútnál, s már fordul is elfelé, csak úgy gurulnak utána a favödrök, ahogy száguld végig a házak között. No de nyughass már, mondja Danyel János, és fülel a kút irányába, az meg csak morog, mintha forrni kezdene odalenn a víz.

Az emberek erre ugranak lefelé a kazlakról, még estükben is a köteleket bogozzák, amelyekkel megkötözték magukat. Ki a fene hinné, mondja a brigadéros, ha már ennyi félnótás szorult egy fedél alá, és elindul lépésben a házak irányába.

Ott meg Danyel János meri a kútból a vizet, hogy már egész patakot mosott az udvar földjében, ahogy szalad lefelé, keresztül az úton. Ott lenn meg örvényleni kezd, igaz, csak akkorát, no de olyan kicsit sodo-

rint magán, mint a Bartel bajuszkackiája, és már fordul is az ég felé, hangtalanul, hogy csak a szél füttyögését hallani továbbra is. De mordul most már fönt is, és olyan szép kis fekete felhő kerekedik belőle, ahogy átfolyik az úton, mint a Kätthe ünneplő szoknyája, s ahogy serdül, már csorgatja is vissza a vizet, mintha csak a Danyel öntené odafentről, a kék tengerből. Hanem, mondja az öreg Bartel, nem embernek való dolog ez, és csapdosni kezdi magáról a kalapjával az esőt, hát honnan jön ő ehhez, kérdezi, no de hogy elszemtelenednek itt a népek, ha csak egy pillanatra is szem elől veszi őket az ember.

Mesebeszéd, mondja Robotka, míg kifúj magából egy hosszú zsványfüttyöt, vagy hát sose lehessen tudni, s megy ő is a többiek után, a házakhoz.

De aztán, jó késősen, úgy napnyugta felé, felszárad az eső, s az asszonyok megint ott könyökölnek az ablakokban, melyek az udvarra néznek, Hanzikám, kiabálnak át az udvaron a német asszonyok, hát hogy a fenébe ne.

BANGO

Hajnalonként egy kis motyorgás a föld végén, ahol az út kétfelé ágazik, mint egy nagy Y. Hát ha a pofájukra fér, mondja Bangó, miközben rátámaszkodik a hosszú csőszbotra. Az ám, csak hogy a többi határban puskát visel a csősz, élesre töltve, nem is mernek sopánkodni a népek, mert más az, ha egyszer a hatalom kukucskál rájuk kifelé a kerek lukon.

De csak a Feingöld jön lefelé, vezeti a lovat a barázdában, épp most akarná befogni a kaparóba. Egy kis eszmecsere, mondja Feingöld, néhanapján én is eldiskurálgatok, épp elég van már a rováson, ha-ha, de hát ki tartaná szóval a magamfaját.

Az ám, mondja Bangó, érzéketlenek ezek, mint a fatuskó, ki a fenének jutna eszébe.

Csakhogy ott vannak ezek a falusiak, az emberről lelopnák a gatyát, ezt meg pusztá tényként kell figyelembe venni; de már szúrja is le a botját a föld végén, és elindul, mint a világtalan, keresztül árkon-bokron. A havakkal majd másképp lesz, szól vissza, akkor a nyom az megy magától, az ember meg rátér a nyomra, hát annak meg soha sincs vége.

Mert aztán a nyakába kapja az ember a gyalogsubát, mi a fene ütött ebbe, kérdezik a házak közt. Odakinn meg csak nyiszorog a hó, már rá sem kell lépni, forgolódik magától, hánytörög a földeken, se vége, se hossza.

Nohát, mondja Feingöld, mintha könyvből olvasná, így írja a bibliában is, meg más könyvekben, amelyeké vaskosabbak, hogy alig tudja kézben tartani az ember. De Bangó visszafordul, gázol keresztül a tarlón, jó bakancsa van, hát könnyű az ilyennek, ha egyszer mesteremberféle.

Csakhogy ha a patruj elkap, ha netalántán részegen ér az úton, mondja Bangó, hát csak csitt-csatt, lekever két pofont, én meg mondom, már mit csináljunk, jó lesz ez is a hideg ellen. Csak aztán mondja, hogy adj' isten, hát zsebre vágom, nem hagyom magamat, az áldóját.

Mire jutna az ember különben, ajaj, de hát hol van az már, mondja

Feingold, ahogy ott áll a barázdában, kötőféken tartva a lovat, csak-hogy, szó, mi szó, kellemetlen, az igaz. Hanem azért iparkodjunk, mert sose lehet a nap elé vágni, már hogy az árnyékról ne is szóljunk, ha egyszer ott fut előtted a földön, akkor már csak vakarózhat az ember.

No de ha mondom, kiált vissza Bangó egy köhajtásnyiról, és lábál elfelé a tarlón.

Amikor meg kisütnek a csillagok, hát későre jár, szól Bangó, de hát ha egyszer úton vagyok, az ördögbe is, már magam sem tudom, miért. Hát csak tapogatok jobbra-balra, merre az ágyam, mi üthetett ebbe a világba, de csak a botom van kezügyben, ott slattyogott egész éjszaka vagy egész nap mellettem, ahogy a félhomályban ki lehet venni. Nocsak, hát leszúrom, megy lefelé a hóba, ha egyszer nincs minék nekitámasztani.

Aztán később még felérzek, egyre susog itt valami a környékben, a csillagok meg nagy fehéren nyüzsögnek. Hanem a susogás, meg egyre bele-belehorkant valami, aztán meg csak ssssss, csúszik tovább, nem mondom, vagy fél éjszaka.

Így kint, egymagamban.

Hát ha egy szál bottal is, de odacsapok a csillagoknak, ott meg csobban valami, sötét van, a fene érti ezt, meg azt sem tudnám megmondani, merre. Aztán egy kis lobbanás, hát mégiscsak közibük találtam, később még egyszer, majd még egyszer.

Közben ssssss, egyre közelebb csúszik a susogás, no de füstölnek fönt a szánkón, keményen.

Az már igaz, mondja Feingold, megteszi a szúnyogok ellen, ha más nem esik kezügybe.

Hát ha a pofájukra fér, mondom, szól Bangó, akkor a patruj közeleg megint a pofomnál.

Sose lehet elég okos az ember, szól Feingold, én meg, mondja Bangó, neki a lovaknak, csak beugrok közéjük. Azok meg nem tángítanak, hát szántják velem a havat, a csuda tudja, mit gondolnak. Valahogy így, csak besodornak a kötelekbe, a szánkón meg énekelnek, nagy hangon. Ha már így van, mondom, én is rágyújtok egyre, ha már nem bírnak velem.

Csakhogy lassacskán virrad, télen, meg a hó is megolvadt kicsit tegnap, hát olyan jeges-kásás forma, érzem a hátamon, az arcomon. Hát akkor mondom, jó éjszakát, én lelépek innen, hahaha, nevet Feingold a virradatban.

Hanem az az átkozott Berec, egy megátalkodott ember, meg nem is lát, csak mondja a nótákat, meg üvölt ott fönn, nincs tőlem egy kaszavágásra, mint a fankaskölyök. Meg a nyomon tart, látom, a falu felé, vagy visszafelé, de hát a nyomon tart, nagy baj nem lehet. Hát akkor jó éjszakát, mondom, ahogy a fejem ott görög a két szánkótalp között, megismerem a fejszecsapásokról, a Fábiam munkája, az utolsó faszögig. Ha már így állunk, és megindul visszafelé a tarlón, ssssss, töri a szalmatorzst a bakancsa, ssssss, csak iparkodjunk.

Mégiscsak a Fábiam csinálja a legjobb szánkókat, ha nézed, mondjuk menet közben, akulról, hát alig fekszik a hóra, elterpeszkedik, jóféle darab az mind, egytűlen-egyig.

Csak elindul az egyik oldalon, hébe-hóba még látni is talán, ahogy itt átcselleng a huzaton, no de igazán nem sok idő már a híja, vagyis már nem sok van hátra addig, hogy kicsellengjen az időből is, de most az egyszer végleg, ahogyan Vichy mondja, de hát a csuda tudja, hova beszél. Erre a többiek is benéznek egypáran, azok ketten meg csak ülnek naphosszat, és ilyeneket mondogatnak egymásnak, úgy látszik, egész télen.

A kinti népek meg le-föl futkosnak a havon, Mikuláskor gyertyákat égetnek, bevilágítják az udvart, árnyak imbolyognak a kora estben végig a falakon. Aztán már csak sötétednek a napok, van úgy, hogy a tyúkok már le sem szállnak a fákról, délután kárálnak egy kveset, de mire abbahagynák, már le is szakad az éjszaka. Vichy meg felegyenesedik, nyújtózik egyet-kettőt, majd odébbáll, mielőtt meglátná a napot.

Dmitr marad, egyedül, már éjszakára is, a pusztá istállóban, míg valaki a kezére nem játszik néhány lovat, nohát azokkal marad ott, mikor a többiek mind bemennek a faluba, nézni a Jézuskát, karácsony este. De a lányok még előbb elmennek az istállóig, a Csusz lánya, meg a Brigitte, más nem megy velük, Dmitr meg ül bent a szalmában. Mikor a lányok odahagyják, észre sem veszi, vagy már észre sem vette, hogy megjöttek. Ez meg nem mehet így sokáig, beszélnek az emberek, ahogy a falu felé hajtanak.

Csakhogy a falu mintha üres lenne, éjnye, hát a pap biztosan átment a másik faluba, mert jó, ha háromnak van egy papja, így hát az emberek mennek a másik faluba, hanem ott meg a templomot nem találják, most mi legyen, mert már erősen éjfélre jár az idő, mondják a csillagok.

Ezért nem akart jönni az a Dmitr, mondja Balazsa, ahogy mindenki kászolódni kezd lefelé a szánkókról, jó kis út volt, hanem a Bartel szánkójában valaki elintézi Csusz lányát, a tetejébe még meg is szorongatja, hogy csak sikongat, míg a többiek a fehér árákszálon heverésznek, de hát nem lehet kiválasztani ebben a sötétben, hogy ki volna az, így csak gyanakszanak egyre-másra. Dmitr meg ül bent az istállóban, szunyókál a lámpánál vagy kifelé figyel, hát ki más lenne, mondják az emberek, ahogy visszaérnek. Hogy valaki tán az utakat forgatta össze, a jó fene tudta kivenni abban a sötétben. De akkor is innen vezetnek az utak, csak most már kérdés, mondja valaki, vagy Dmitr kérdezi, hogy hova.

A brigadéros meg tudná mondani, hát persze, csakhogy ő másfelé jár, ahogy mondani szokta.

Hát épp ez az, jegyzi meg Dmitr, hogy másfelé nem is megy út, mert vagy erre, vagy arra, akkor pedig mindkettő itt van az ajtó előtt, vagy valahogy így kellene hogy legyen, ha belegondolunk. Vagy pedig keresztül, hanem ott már a nyomok sem látszanak, olyan régi. Mesebeszéd, mondja Bartel, de azért szabódik, hogy kilépjen az ajtón.

Akkor hát, mondja Dmitr, ha már így esett, tegyük egy utat, próbaképp, hogy ne mondjam, a bizonyosság okáért, beszél kifelé a szalmából, hogy alig lehet megérteni, lebegnek a szalmaszálak az arca előtt.

Csak hát, mondja Danyel János, csuda tudja, én erre indultam, a lovak feje így állt, de mire visszaértünk, mintha csak megkerültük volna az udvart. Megint úgy áll, neki a pajtának, mert ha amúgy állna, akkor rendben van. Nohát, ha ezt most kiigazítaná valaki, mondja, és csak vakarózik a tarkóján, Dmitr meg ül a szalmában, és nem szól rá semmit.

Igazán nem sok idő már a híja, ahogyan Vichy mondaná, mikor csak egy út lesz, egyik végével a földön, a másikkal meg az égen, s aztán mehet, ki merre lát.

Persze, csakhogy hol van végük az utaknak, vagy hol kezdődnek egyáltalán, ha kezdődnek valahol.

Hpt ez az, szuszogja kifelé Dmitr a szalmából, hogy nem áttalnak vitatkozni a szentestén, odakinn meg ripsz-ropsz, csak kukorékolni kezdenek a kakasok, hetek óta először, vagy ahogy vesszük, szól át a falon Robotka, hanem Dmitr csak kilép a szalmából, és ugrik neki a falnak, ez neki az első, csak mit forgathat a fejében, képednek el körülötte a népek.

Nem lehet szó nélkül kiállni, mondja Fekete, de aztán meggondolja magát.

Hanem majd lesznek, akik odavágnak, szól Bartel, mire Dmitr keze alatt hullani kezd a vakolat, hát csak ennyiből áll, és tovább nyomakszik, neki a falnak, már a derengésben, mintha mindenki elsápadt volna.

Így hát másik ajtót vágnak a falon a fénynek, a régin meg a sötétség érkezik továbbra is, és elkeveredik a mennyezet alatt vagy a felhőkben, már attól függ, kint meg a lovak teleaggatva díszekkel, kristályos jég mind, vagy szivárvány, cseng-bong a szerszámok szíjain vagy a vaskarikákon, de aztán csak elolvad a lányok kezében, még jóformán hozzájuk sem érnek.

Vichy meg talpal a földeken keresztül, látni már messziről, a házak felé, karácsony reggelén, és hozza a fát, az meg zöldell, lobog a hirtelen napsütésben, ezt aztán majd felszámolják most, hát mégsem lehet csak úgy feltúrni a kastély kertjét, azt az egyet már nem, kiált át Robotka az itatók felé, mire azok, akik ott állnak, mind arrafelé fordulnak.

Dmitr meg csak fészkelődik, sehogyan sem találja a helyét, furakszik megint befelé a szalmába, no de majd csak jön valaki, hogy eldöngesse, miközben két lábánál fogva húzzák kifelé az emberek a boglyából, ha egyszer vége a béketűrésüknek. Sohasem lehet biztos a dolgában; hát csak elindul az egyik oldalon, hébe-hóba még látni is talán, de hát másfelé tart, vagyis már nem sok van hátra addig.

SZELES

Kétféle ember jön egyszerre fölfelé, végig a szilvafák alatt, az egyik vörös, már messziről látni, tömzsi, meg hadaró beszédű, ahogy mutogat a kezével, hát biztosan az, csapja maga után a port, föl, egészen derékig. A másik meg hallgatja, keskeny feje van, hosszú, vékony homlokkal, és mennek a kenderföld mellett, az árnnyékos oldalon.

Csak megbeszélnek valamit, mert amaz már jön is visszafelé, a másik, az alacsonyabb, elmaradt, nem is tudni, merre.

Az emberek meg kibontják a kendőket, nekilátnak a reggelinek, mert korán megéheztek, csak aztán néznek a házak felé. Most meg amonnan jön a keskeny homlokú, össze-vissza járkál a földeken, ha egyszer nincs, aki útba igazítsa, mondja valaki, az meg megint másfelé fordul, egy kis reggeli séta, mi, kiáltja oda Csusz fia a zabkévéről, de a többiek hallgatnak. Hagyd már békén, mondja Bognár, hát nem látod.

Délutánra borulni kezd az ég, nagyon esőre készülődik az idő, látni a naptól, ahogy az árnyék végigfut a tarlón, meg miegymás, s akkor a legyek eltűnnek a levegőből, hirtelen, az égből meg kifakul, elfehéredik, csönd lesz.

No de igazán ki hinné, állapítja meg Varga Bertalan, amikor szakadni kezd az eső, szinte látni, ahogy ott harmonikáznak a jókora csöppek a levegőben, mielőtt kiszakadnának a többi közül, aztán csak lefelé, bele a porba, de hát nincs ezen semmi bámulnivaló, mondják az emberek kifelé a csurgásból.

Bugyborékol az ég, a sár meg lassan csorogni kezd a levelekről, kopp-kopp, verdesi az eső a ház falát. Martin Ruth befordul az útról a szekérrel, hajt keresztül a búzaföldön, nemigen kimélve a lovakat meg a szerszámot, csak rugaszkodik neki az esőnek, az út meg elfordul, másfelé.

Át a sáron, az esőn.

A villám meg beleakad a fába, a kazlakba, se vége, se hossza, omlók a föld, perog bele a vízmosásba, mire aznapra már este lesz, a kender-tábla szélén, hát megérné, mondja Szeles, hogy átússza az ember a folyót, nyári langyos víz, pedig most biztosan megáradt, nyüszítenek meg loccsannak felette a piszkossárga hullámok, de ha egyszer nem vertek rajta hidat, így hát mégsem ugyanaz.

De aztán hajnalban, amikor már tiszta az ég, mintha megsikálták volna, csak kilép valaki a kendertáblából, magas, fekete kalapban, de mintha viharok hajkurászták volna a földeken, egész éjszaka, vagy már jóideje, kajla és töredezett a karimája.

Hát csak jön végig az udvaron, a pocsolyákat sem kerüli el, magas, keskeny homlokú ember, egész éjszaka áztatta a harmat, tiszta fehérre, csak söpri magáról a vízcsöppeket, az emberek meg állnak az istálló előtt.

Te jószágos ég, mondja Szilágyi, az öregebbik csósz, és leveszi a válláról a puskát.

Hanem az ügyet sem vet a puskára, csak megcélozza jártában az istállóajtót, majd teremtettézni kezd, pedig Fekete ott áll az istállónál, de jobbnak látja, ha besomfordál előtte.

Emez meg bemegy az ajtón, hát, sóhajt fel Csusz fia, és elindul a házak irányába, a brigadérosért, az meg alszik még, az ajtaja szélesre nyitva.

Csak megy a lovakhoz, meséli másnap Fekete, kiszúrja az egyik fiatal szürkét, az ott áll magányosan, külön a többitől, majd odalép hozzá, leveszi a magas, fekete kalapját, az meg elkezd porzani, ahogy megérinti, pedig hát az esőn volt, egész éjszaka. Keskeny feje van, sima,

vékony homloka, azt törölgeti egyre, még a hajából is csorog a víz, mintha fürödni lett volna.

Aztán meg benyúl a szénába, huzakodik ott egy darabig, végre kitép belőle egy összemarékka, aztán oda a szürkéhez, maga mért nem eszik, kérdezi tőle, tessék, csak fogyaszthat, mondja neki, hát ki látott már ilyet?

De hát kié az a ló, kérdezi Balazsa, még hogy szürke, mert úgy valahogy van, hogy öt éve vagyok itt hetes, még hogy szürke ló álljon az én istállómba!

Az ám, mondja Martin Ruth, csak nem ette meg a fene, szaglászna itt a lovak már vagy két napja, meg nyihognak is éjszakánként, akkor a bakter jól eltángálja őket, meg leoltja a lámpát, hogy nem verte ki a szemét.

Már pedig ott van, szól ki Fekete az ajtóból, szép fiatal csikó, nincs azon egy horzsolás sem, de ki volt tegnap az az ember, most ki tudjon ezen elmenni?

Hát csak abajog itt a kendertáblában le-fel, ahelyett, hogy megfogná a gyeplőszárat, mondja Bognár. Pedig már erősen tűz a nap, melege lehet abban a kalapban.